

Asia: VN/7020/2024

Lausuntopyyntö tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista

1. Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

Onko pienryhmä I: Tekoäly luovassa työssä loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (myöhemmin ”OKM”) on pyytänyt toimittamaan näkökohtia liittyen tekoälyn vaikutukseen luovassa työssä sekä teknologisiin ja oikeudellisiin kysymyksiin vastaajan oman toimialan tai edustamansa tahon osalta. Lisäksi OKM on ohjeistanut, että lausuja voi toimittaa kommentteja loppuraportissa esitettyihin suosituksiin ja esittää niitä koskevia priorisointeja. Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

1 Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

1.1 Pienryhmien I ja II loppuraportit

Suomen Asianajajilla ei ole alakohtaisia täydennyksiä pienryhmien I (Tekoäly luovassa työssä) ja II (Teknologia) loppuraportteihin.

Pienryhmän I alakohtaisten huomioiden osalta Suomen Asianajajat kiinnittää huomiota siihen, että osa luetteloiduista vaatimuksista on ainakin osin jo säännelty kansallisessa tai EU-tasoisessa lainsäädännössä (esimerkiksi tekijänoikeuden syntyminen luonnolliselle henkilölle ja säädökset tekoälyjärjestelmien kouluttamisesta). Lisäksi osan vaatimuksista voidaan tulkita olevan voimassa olevan oikeuden kanssa ristiriidassa (esimerkiksi tekijänoikeudella suojattujen teosten käyttö tekoälyn kouluttamisessa tulee olla poikkeuksetta luvanvaraista). Loppuraportissa esitettyjen toimenpiteiden osalta Suomen Asianajajat lausuu yksityiskohtaisemmin kohdassa 2.1.

Onko pienryhmä 2: Teknologia loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

-

Onko pienryhmä 3: Oikeudelliset kysymykset loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Suomen Asianajajat toteaa pienryhmän III (Oikeudelliset kysymykset) loppuraportin osalta, että teknologian nopean kehityksen myötä tekoälyn ja tekijänoikeuksien rajapintaan liittyvät tulkintakysymykset ovat vielä monelta osin vailla tuomioistuinten luomaa oikeuskäytäntöä taikka muuta soveltamiskäytäntöä. Tällaista soveltamiskäytäntöä syntyy kuitenkin maailmanlaajuisesti ajan kuluessa. Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan loppuraportissa epäselväksi kuvatun oikeustilan syynä ei siten ole välttämättä puuttuva sääntely vaan ainakin osittain nykyisen sääntelyn paikoittain vähäinen relevantti oikeus- ja soveltamiskäytäntö.

Siltä osin kuin mahdollinen oikeusvarmuuden puute johtuu olemassa olevan sääntelyn tulkintaan liittyvästä epävarmuudesta, olisi sääntelyn lisäämisen tai muuttamisen sijaan tärkeä varmistaa, että kaikilla osapuolilla on tosiasiallinen mahdollisuus saattaa asiansa toimivaltaisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Suomen Asianajajat kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi tekijänoikeuden haltijoiden mahdollisuuteen ajaa asiaansa markkinaoikeudessa. Osapuolten mahdollisuuksia saattaa asiansa tuomioistuimen ratkaistavaksi heikentävät tällä hetkellä muun muassa korkeat oikeudenkäyntikustannukset sekä tuomioistuinten pitkät käsittelyajat.

Teknologian kehitys ja tekoälyjärjestelmien käytön lisääntyminen voivat lisätä tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien tulkintaepäselvyyksiä määrällisesti merkittävästi. Tämä huomioiden Suomen Asianajajat suosittelee arvioimaan mahdollisuutta tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisiin taikka muutoin kevennettyihin riidanratkaisukeinoihin tekijänoikeusriitojen, kuten hyvitysmäärältään pienempien asioiden, osalta. Tässä arvioinnissa tulee kiinnittää myös huomiota siihen, miten varmistetaan, että tekijänoikeuden haltijoilla olisi tosiasiallinen mahdollisuus puuttua mahdollisiin tekijänoikeudenloukkauksiin tekoälyjärjestelmiin liittyen, myös niissä tapauksissa, joissa tekijän ja tekoälyjärjestelmän kehittäjän välillä on selkeä valta- ja resurssiepätasapaino.

2.1 TOIMENPITEET

1. Kannatanko esitettyjä toimenpiteitä?

Suomen Asianajajat toteaa aluksi, että se kannattaa aktiivisen yhteiskunnallisen keskustelun käymistä tekoälyn ja immateriaalioikeuksien, kuten tekijänoikeuksien, vaikutuksesta toisiinsa. Tämä huomioiden Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan loppuraportissa esitetyt toimenpiteet sisältävät hyvin monenlaisia toimia, eikä Suomen Asianajajat pyri arvottamaan niitä keskenään.

Suomen Asianajajat katsoo, että kansalliset ja Euroopan unionin ("EU") lainsäädäntöhankkeet on tärkeää yhteensovittaa. Suomen Asianajajat kehottaa erityiseen harkintaan niiden toimenpiteiden osalta, joiden voidaan katsoa poikkeavan nykyisestä EU-sääntelystä tai siihen perustuvasta kansallisesta sääntelystä. Lisäksi on tärkeä pyrkiä välttämään pistemäiset uudistukset sekä päällekkäinen taikka tarpeettomasti hajautettu sääntely.

Suomen Asianajajat huomauttaa, että sen näkemyksen mukaan osa luetelluista toimenpiteistä kohdistuu taikka sivuaa seikkaa, jota säännellään jo nyt kansallisessa tai EU-tasoisessa lainsäädännössä. Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689, eli niin kutsuttu tekoälysäädös sisältää jo nyt säännöksiä tekoälyn koulutusmateriaalista sekä tekoälyllä tuotetun aineiston erotettavuudesta. Huomioiden erityisesti, että tekoälysäädös on uusi EU:n laajuinen säädös, Suomen Asianajajat suosittelee tältä osin erityistä harkintaa ennen päällekkäisen tai täydentävän sääntelyn valmistelun aloittamista.

Suomen Asianajajat toteaa lisäksi, että eräät luetelluista toimenpiteistä, kuten sopimuslissenssisäännös, ovat luonteeltaan sellaisia, että ne edistävät tiettyjen intressiryhmien etua jopa muiden intressiryhmien kustannuksella. Tällaisten toimenpiteiden osalta Suomen Asianajajat korostaa, että olisi tärkeä kuulla kaikkia sidosryhmiä tasapuolisesti ja riittävän laajamittaisesti ennen tällaisten toimenpiteiden edistämistä. Kuten loppuraportissa on esimerkiksi tuotu esiin, sopimuslissenssisäädös on oikeudenhaltijoita edustavan tahon ehdotus ja sitä valmistelleessa pienryhmässä III (Oikeudelliset kysymykset) on ollut vain rajallinen edustus teknologia- ja kustannusaloilta.

2. Onko jokin toimenpide mielestäsi toista tärkeämpi?

-

3. Millä tavalla katsot, että toimenpiteet tulisi toteuttaa?

-

2.2 KOULUTUS- JA TIEDOTUS

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä koulutukseen ja tiedotukseen liittyen?

Suomen Asianajajat kannattaa osaamisen ja ymmärryksen lisäämistä tekoälyn ja tekijänoikeuksien suhteesta sekä keskinäisistä vaikutuksista.

Suomen Asianajajat kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että lähtökohtaisesti jo tekijänoikeuksiin liittyvien säännösten, erityisesti suhteellisen uuden tekijänoikeuslain 13 b §:n, osaamisen lisääminen olisi tärkeää. Tällaisen osaamisen edistäminen edistäisi itsessään myös tekoälyn rajapinnan oikeuskysymyksiin liittyvää osaamista, sillä tekoälyn tekijänoikeuskysymyksissä on lähtökohtaisesti kyse voimassa olevan lainsäädännön soveltamisesta uuteen teknologiaan.

2. Onko jokin ehdotettu teema mielestäsi toista tärkeämpi?

-

3. Millä tavalla katsot, että koulutus ja tiedotus tulisi toteuttaa?

-

2.3 SELVITYKSET

1. Kannatatko esitettyjä aiheita selvitettäväksi?

Suomen Asianajajat pitää hyvänä, että tekijänoikeuksien suhdetta ja soveltamista uuteen teknologiaan selvitetään. Kuten edellä on esitetty, Suomen Asianajajat korostaa tarvetta varmistaa, että mahdolliset lainsäädäntöön tai oikeusjärjestelmään kohdistuvat uudistukset perustuvat riittävän laajamittaisiin selvityksiin, eivätkä johda pistemäisiin uudistuksiin.

2. Onko jokin selvityksen aihe mielestäsi toista tärkeämpi?

-

3. Millä tavalla katsot, että selvitykset tulisi toteuttaa?

-

3. Lopuksi

Muita huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin ja niissä esitettyihin suosituksiin?

-

Enne Heidi
Suomen Asianajajat